Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

MATBAA FAOLIYATIDA ISHLAB CHIQARISH VA SOTISH BILAN BOG'LIQ BOSHQA XARAJATLARNI HISOBGA OLISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR

katta o‘qituvchi **Abduganieva G.K.**
Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoat instituti

Annotatsiya: Ushbu maqola matbaa korxonalarida mahsulotlarni hisobga olishning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Аннотация: Данная статья посвящена актуальным проблемам и их инновационным решениям учету продукции на предприятиях полиграфии.

Abstract: This article is devoted to current problems and their innovative solutions to product accounting at printing enterprises.

Zamonaviy O‘zbekistonda nashriyot va matbaa biznesining o‘ziga xos jihatlari qatorida poligrafiya eng jadal rivojlanayotgan va daromadli tarmoqlar qatoriga kiradi. Biznesning ushbu toifasi tadbirkorlikni rivojlantirish va mijozlarning mijozlar bazasini kengaytirish bo'yicha tadbirlarni tashkil etishni o'z faoliyatining asosi sifatida qabul qiladi va ko'pincha yordam uchun funksionallikning bir qismini o'z zimmasiga olgan uchinchi tomon kompaniyalariga murojaat qiladi.

Matbaa kompaniyalari reklama agentliklari bilan yaqin hamkorlik qilib, ularni barcha kerakli qog'oz mahsulotlari, ya'ni varaqalar, broshyuralar, flayerlar va shunga o'xshash boshqa materiallar bilan ta'minlaydi.

Matbaa korxonalari ko'pincha kichik bo'lganligi sababli, sifatli buxgalteriya tizimini qanday tashkil qilish haqida ko'plab savollar tug'iladi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “Ommaviy axborot vositalarini qo‘llab-quvvatlash va jurnalistika sohasini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-60-son qaroriga asosan matbaa korxonasi deganda davlat mulki bo‘lgan korxona yoki gazeta va kitob-jurnal ishlab chiqarishni moddiy-texnik ta'minlashni ta'minlovchi boshqa mulkchilik shaklini tashkil etish.

Matbaa faoliyatiga matn terish, bosma blankalarni tayyorlash (jumladan, muhr va shtamplar ishlab chiqarish), har qanday turdagi bosma nashrlarni chop etish va ishlab chiqarish kiradi.

O‘zbekiston Respublikasida bosma nashr – gazeta, kitob, jurnal, risola, albom, plakat, buklet, otkritka, tiraji va ishlab chiqarish usulidan qat’i nazar, undagi ma’lumotlarni yetkazishga mo‘ljallangan boshqa matbaa mahsulotidir.

Poligrafiya faoliyati haqida gapirganda, avvalo, uning nashriyot va tahririyat faoliyatidan farqini aniqlash kerak.

Noshirlik faoliyatining asosi kitob va boshqa bosma mahsulotlarni tayyorlash va ishlab chiqarish (keyinchalik nusxa ko'chirish uchun matbaa korxonalariga topshirish uchun bir nusxada), shuningdek, keyinchalik sotishdan iborat. Shunday qilib, nashriyot faoliyati matbaa ishlaridan (xizmatlaridan) foydalanishni o'z ichiga oladi, lekin uning maqsadining ajralmas qismi sifatida emas. Bosma nashrlarni chiqarish (butun tirajni moddiy-texnikaviy ishlab chiqarish emas) va bosma nashrlarni sotish uchun bunday korxonalar matbaa korxonalari (kombinatlar) bilan shartnomalar tuzadilar.

Tahririyat faoliyati ommaviy axborot vositalarini (ya'ni nafaqat kitob va boshqa bosma mahsulotlarni, balki radio, televidenie, kino va video dasturlarni) ishlab chiqarish va chiqarishdan iborat, lekin ishlab chiqarishni moddiy-texnik ta'minlash emas.

Har uchala faoliyat turi ham bir-biriga yaqin bo‘lganligi va ko‘plab umumiy me’yoriy hujjatlar (Ommaviy axborot vositalarini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash to‘g‘risida, O‘zbekiston Respublikasining 1997 yil 26 dekabrdagi 541-1-sonli “Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida”gi

Qonuni bilan tartibga solinganligi sababli, nashriyot uylarning o‘zi ko‘pincha tahririyat funksiyalarini bajaradi, shuningdek, matbaa korxonalari bilan birlashib, matbaa mahsulotlarini tayyorlash, chop etish va ko‘paytirish hamda ularni keyinchalik tarqatish (realizatsiya qilish) bilan shug‘ullanuvchi nashriyot-matbaa majmualarini tashkil etadi.

Matbaa korxonalari o‘z faoliyatini Vazirlar Mahkamasining 1998-yil 2-fevraldagi 52-sonli “O‘zbekiston Respublikasida matbaa faoliyatini tartibga solish to‘g‘risida”gi qarorlari talablari asosida amalga oshiradilar. Matbaa korxonalarini ro'yxatga olish" 2002 yil 27 dekabrdagi 454-son qaroriga asosan ro‘yxatga olinadi.

Matbaa faoliyati deganda bosma mahsulotlar shakllarini ishlab chiqarish, shu jumladan muhr va shtamplar ishlab chiqarish, bosib chiqarish, bog'lash va chop etishdan keyingi jarayonlar tushuniladi. [3]

Matbaa korxonalari o‘z faoliyatida yuridik shaxslar bilan kitob va boshqa bosma mahsulotlarni ko‘paytirish bo‘yicha shartnomalar tuzadilar.

Shu bilan birga, O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi Bosh direktorining buyrug‘iga (Adliya vazirligida 17.01.2013-yilda 1561-1-son bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan “Nashrlarni chop etish qoidalari”ga e’tibor qaratish lozim. korxonalar bosma nashrlar ishlab chiqarishga buyurtmalarni muharrirlar (nashriyotlar, boshqa muassasalar) tomonidan nashriyot faoliyati uchun litsenziyaning asl nusxasi yoki litsenziyaning notarial idora yoki uni bergan organ tomonidan tasdiqlangan nusxasi taqdim etilgan taqdirdagina qabul qilishga haqli.

Poligrafiya sanoatida buxgalteriya hisobi poligrafiya korxonasining moliyaviy va operatsion faoliyati bilan bog'liq ko'plab biznes jarayonlarini qamrab oladi. Har qanday faoliyat kabi, bosmaxona ham ishlab chiqarish tsiklida, shuningdek, buxgalteriya hisobi faoliyatida va muayyan buxgalteriya vazifalarida o'ziga xos xususiyatlarga ega. Buxgalteriya operatsiyalarini amalga oshirish hisoblar bo'yicha ma'lumotlarni aks ettirishni anglatadi. Poligrafiya sanoatida subschyotlar bosma mahsulotlarning tannarxini ko'rsatish uchun ham qo'llaniladi.

Bunday jarayonlar bosmaxonaning hisob siyosati bilan belgilanadi va belgilanadi. Matbaa sanoatida buxgalteriya hisobi faoliyatining xilma-xilligini hisobga olgan holda, ko'plab matbaa korxonalari ishlab chiqarishni hisobga olishning umumiy muammolariga duch kelishadi. Hujjatlar bilan ishlashda nazoratning yo'qligi, buxgalteriya hisobini o'z vaqtida bajarmaslik, birlamchi hujjatlarni kiritish va qayta ishlash, buyurtmalarni hisobga olishda yuqori mehnat zichligi (smetalarni tuzish, xarajatlarni hisoblash va boshqalar), ma'lumotlarni noto'g'ri aks ettirish eng keng tarqalgan muammolardir. schyot-fakturalar, bosib chiqarish biznes-jarayonlarini amalga oshirishda matbaa xodimlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar.

Kamida bitta muammoni hal qilish optimallashtirishni talab qiladi. Poligrafiyaning ishlashini optimallashtirish samaradorlikni oshirish va buxgalteriya operatsiyalarini bajarish usullarini modernizatsiya qilishga qaratilgan. Ushbu jarayonlarni qo'lda bajarish qiyin, shuning uchun yangi texnologiyalar davrida axborot dasturlari buning uchun javobgardir. Avtomatlashtirish dasturlari har bir ish jarayonini muvaffaqiyatli va aniq buxgalteriya hisobi uchun optimallashtiradi. Avtomatlashtirilgan dastur ishlab chiqarishdagi boshqa muhim jarayonlarni, ayniqsa, nazorat jarayonlarini optimallashtirishi mumkin, chunki buxgalteriya hisobi tadbirlarini amalga oshirish ham muayyan nazoratni talab qiladi. Poligrafiya sanoatida avtomatlashtirilgan tizimlarning qo‘llanilishi poligrafiya sanoatining mehnat unumdorligi va samaradorligining o‘sishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda, nafaqat mahsulot va operatsiyalar sifatini, balki korxonaning moliyaviy natijalarini ham yaxshilaydi. [1]

Nashriyotlar uchun tirajlarning sotilmagan qismlarini qaytarish bo'yicha operatsiyalar, shu jumladan nusxalar soni va qaytarish muddatiga qarab bunday deklaratsiyalarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek qaytarilgan nusxalarni yo'q qilish jarayonlarini aks ettirish muhimdir. Mulk huquqini topshirish payti bo'yicha xaridorlar - kitob do'konlari bilan shartnomalar tuzish va nashriyot mahsulotlarini do'konlarga o'tkazish bo'yicha bitimlarni qayd etish masalalari juda qiyin.

Bundan tashqari, nashrlarda o'z reklamasining mavjudligi va uning buxgalteriya hisobi va hisobotida aks etishini hisobga olish kerak. [2]

Adabiyotlar ro'yxati

1. Tillmann,K., , & Goddard, A. (2008). Strategic management accounting and sense-making in amultinational company. Management Accounting Research, 19(1), 80–102.
2. Detlef, A.(2012). The Roleof the Statein Development:Re-examining Neo-Liberal Recommendations. e-International Relations.Available: ⟨ http: // www.e-ir. Info / 2012 /04/ 26/ the-role-of-the-state-in-development-re-examining -neo-liberal-recommendations/⟩ Accessed 2013/09/03.
3. Никандрова Л.К., Акатьева М.Д. Бухгалтерский финансовый учет в полиграфии: Учебник.- М.: МГУП,2010, 345с